

แนวทางการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ:
กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยว จังหวัดนครราชสีมา
**The Physical Development Guideline for Natural Tourist Attraction:
the Case Study of Khao Samsib Sang and Khao Kiew Community Forest,
Nakhon Ratchasima Province**

ศราวุฒิ ใจอดทน¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา วิเคราะห์ศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการถ่ายรูป และการสนทนากลุ่มย่อยกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่ นำมาวิเคราะห์ในเชิงบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยวเป็นแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลาย มีทัศนียภาพที่สวยงาม น่าสนใจ และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อกายภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวมากที่สุด และความต้องการของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่พบ จึงมาสู่การนำเสนอแนวทางการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติพื้นที่เขาสามสืบสังและเขาเขี้ยว คือ ควรจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาทำกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจากการศึกษานี้จึงสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของพื้นที่ต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนากายภาพ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยว

Abstract

This research is aimed at collecting data about natural tourist attractions in Khao Samsibsang and Khao Kiew Community Forest, Maklueakao Sub-District, Sung Noen District, Nakhon Ratchasima province, in order to analyze the potential for tourist attractions, the need to develop tourist attractions of community and also to propose physical development guidelines to increase potential for tourist attractions. The fieldwork survey included photographs and focus group interviews of people in the area. Descriptive analysis is used to describe the study results. The study indicates that Khao Samsibsang and Khao Kiew Community Forest have a diversity of natural resources, beautiful scenery and potential tourist areas. The research also found that the facility issues are the most important problem affecting the physical of tourist attractions and community needs for tourist attractions development are consistent with the problems encountered. The

¹ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

proposed physical development guidelines to increase the potential of natural tourist attractions in Khao Samsibsang and Khao Kiew Community Forest, are that facilities and activities should be provided that promote learning to support tourists and those who come to the activities of the Sufficiency Economy Learning Center. This study can be used as a guideline for relevant agencies to apply the development plan for further natural tourism.

Keywords: Physical Development Guideline, Potential of Tourism Attraction, Natural Tourism Attraction, Khao Samsib Sang and Khao Kiew Community Forest

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นธุรกิจที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาล ซึ่งเป็นธุรกิจหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญและมีนโยบายในการส่งเสริมเพื่อให้มีการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ การท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดการสร้างอาชีพของคนในท้องถิ่น และเกิดการหมุนเวียนกระจายรายได้อย่างทั่วถึงทั้งพื้นที่ทำให้เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยมีมากมายหลายประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม ทางธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทหนึ่งก็คือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แต่ใน “ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติกำลังเสื่อมโทรมและถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์” (ศิริพร แสงพิรุณ, 2557: 1) และ “การขยายตัวของการท่องเที่ยวที่เป็นไปอย่างรวดเร็วมุ่งเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ดักดวงผลประโยชน์จากทรัพยากรมากที่สุด ขาดการคำนึงถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และขาดการวางแผนจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบในทิศทางที่ถูกต้องก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว” (ศิริจรรยา ประพุดติกิจ, 2553: 1-2) ก็จะมีผลเสียทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถูกลดคุณค่าลง อีกทั้งยังขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้นควรเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้อง “ไม่รบกวนสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวต้องศึกษาสภาพความเป็นไปของท้องถิ่นที่ไปเยือน ขณะเดียวกันคนในท้องถิ่นก็ต้องเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนให้แก่นักท่องเที่ยว และร่วมรักษาคูณค่าของสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบไป” (ปาณิตา แสไพศาล, 2554: 8)

ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่กว้างใหญ่และมีลักษณะภูมิประเทศทั้งภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ที่ราบลูกคลื่นลอน และมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านอย่างลำน้ำลำตะคอง จึงทำให้ในพื้นที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ น้ำตกวังเณร น้ำตกวังควายบอย ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยว เป็นต้น จากศักยภาพของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ทางส่วนปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์จังหวัดนครราชสีมา แต่ทางพื้นที่ยังขาดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่มคุณค่าตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยปัญหาของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในแต่พื้นที่ก็จะมีปัญหาแตกต่างกัน เช่น แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวบริเวณลำน้ำลำตะคองจะมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ลำน้ำของร้านอาหาร และส่วนแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าจะมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่เพื่อสร้างที่พักอาศัยและยึดครองทำเป็นพื้นที่การเกษตร การลักลอบตัดไม้ และปัญหาไฟป่า ซึ่งปัญหาต่าง ๆ นั้นส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพและสภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ อีกทั้งในพื้นที่ยังขาดสิ่งสนับสนุนที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งอำนวยความสะดวก

สำหรับบริการนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมก็อาจทำให้เกิดทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมส่งผลในทางลบทำให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวลดลงได้

โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และบทความนี้เป็นการนำเสนอผลศึกษาในกรณีศึกษาพื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสิบส่างและเขาเขียว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติที่น่าสนใจที่กลุ่มบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า ทั้งในด้านการปลูกป่า ทำฝายชะลอน้ำ เป็นต้น แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบความเป็นธรรมชาติ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีแนวคิดในการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นทำการศึกษาข้อมูลแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชน รวมถึงนำเสนอแนวทางการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา นำไปสู่การเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชน โดยเป็นการร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสำหรับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นนำไปสู่การกำหนดเป็นแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสิบส่างและเขาเขียว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

2.2 เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว และความต้องการของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากายภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิเคราะห์ศักยภาพ ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนวทางการพัฒนากายภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยวิธีการศึกษาข้อมูลจากภาคเอกสาร ลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา การจัดสนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

3.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารก่อนการลงสำรวจพื้นที่ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา แผนที่ ภาพถ่ายดาวเทียม

3.2 การทบทวนวรรณกรรม ทั้งแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ประกอบด้วย ป่าชุมชน ซึ่งหมายถึง “ป่าที่ประชาชนกลุ่มประชาชนในชุมชนนั้นได้ร่วมกันรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นและประชาชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกัน” (กรมป่าไม้, 2540: 2 อ้างถึงใน ชุตติมา สามารถ และเกิดถวา บุญปรากร, 2559: 195) ศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึง 2) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ 5) ด้านการตอบรับของคนในชุมชน (ศราวุฒิ ใจอดทน, 2560) แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่ต้องดำเนินการภายใต้ความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค รวมถึงต้องเป็นความต้องการของท้องถิ่นในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553 อ้างถึงใน ปาณิตา แสไพศาล, 2554) และรำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2547) ได้อธิบายถึงการพัฒนารูปภาพท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีวิธีดำเนินการ 7 ขั้นตอน คือ 1) การแบ่ง

พื้นที่ในแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว 2) การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ทรัพยากรท่องเที่ยว 3) การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเสริมในแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว 4) การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว 5) การตระหนักถึงผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม 6) การจัดทำมีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการรู้ และ 7) ส่งเสริมให้มีการนำผลการศึกษาไปสู่การดำเนินงานต่อไป

3.3 ลงพื้นที่สำรวจ และเก็บข้อมูลของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขียว ในประเด็นข้อมูลทั่วไปของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว สภาพทางกายภาพของและสิ่งแวดล้อม ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่

3.4 จัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นจากการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว และความคิดเห็นในด้านความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยในการสนทนากลุ่มย่อยนี้ได้มีการกำหนดผู้เข้าร่วมจากบุคคลที่มีส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ และสามารถเป็นตัวแทนของชุมชนได้ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ปลัด อบต. มะเกลือเก่า จำนวน 1 ท่าน ตัวแทนจาก อบต. มะเกลือเก่า จำนวน 2 ท่าน ประธานป่าชุมชน (กำนันหมู่ 11) จำนวน 1 ท่าน ตัวแทนผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 15) จำนวน 1 ท่าน และตัวแทนชุมชน (กรรมการป่าชุมชน) จำนวน 1 ท่าน

3.5 วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ได้แก่ ข้อมูลศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลแนวความคิดและความต้องการต่อการพัฒนาคุณภาพของชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

3.6 จัดทำแนวทางพัฒนาคุณภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขียว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

3.7 นำเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขียวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อไป

4. ผลการศึกษา

ผลของการศึกษาคั้งนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขียว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา 2) ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว และความต้องการของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขียว ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขียว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน

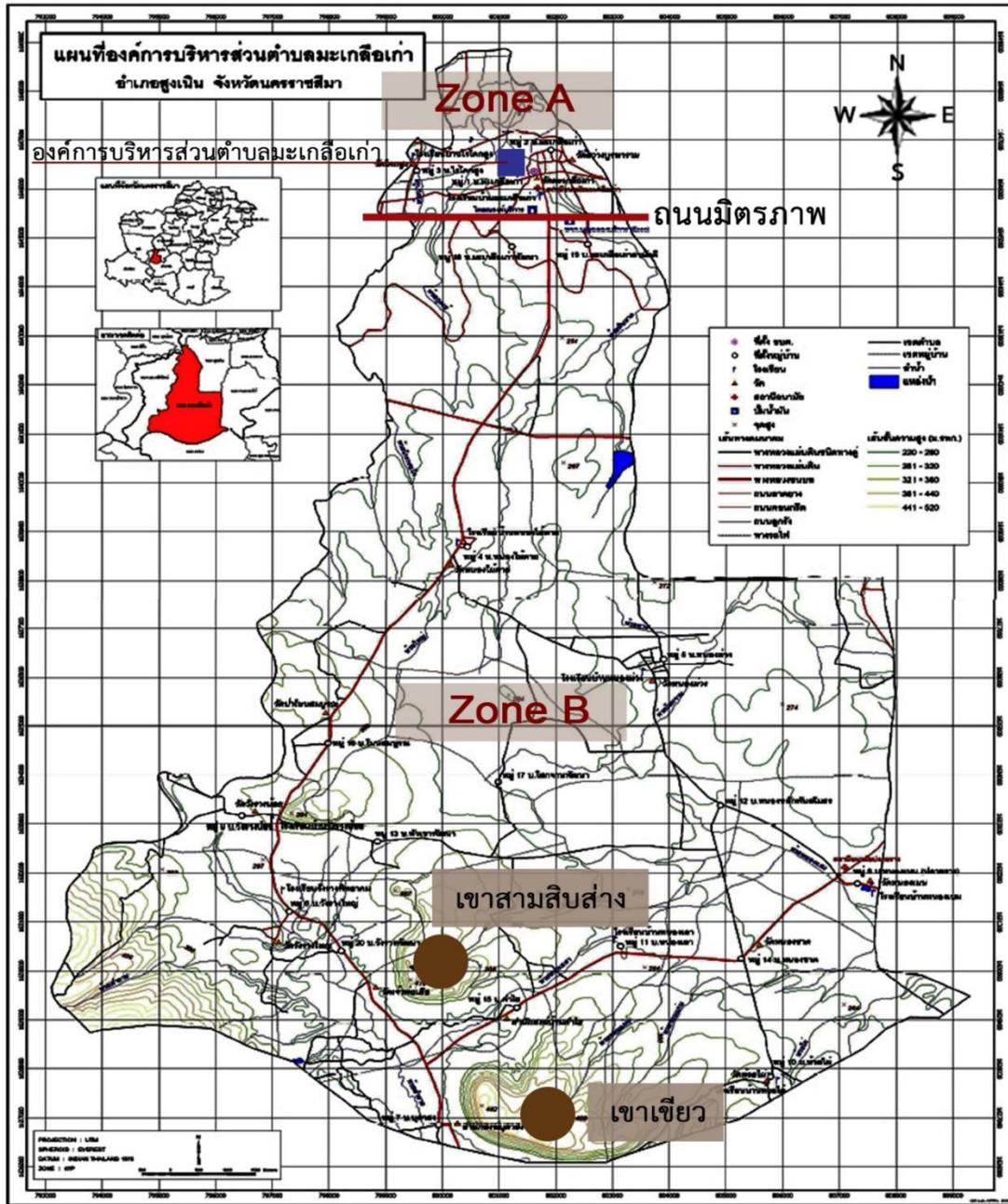
4.1.1 ข้อมูลทั่วไปพื้นที่ศึกษา

ตำบลมะเกลือเก่าตั้งอยู่ที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอสูงเนิน ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ตามเส้นทางถนนสายยุทธศาสตร์ มีพื้นที่มากที่สุดในอำเภอสูงเนิน และมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 180.70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 112,938 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 20 หมู่บ้าน มีสภาพภูมิประเทศทั้งภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ที่ราบลูกคลื่นลอนลาด ประกอบด้วยเนินเขาในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 484 เมตร อยู่ทางตอนใต้ของตำบล ทอดตัวลงมาสู่ตอนเหนือของตำบล มีสภาพภูมิอากาศมีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 26.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปีร้อยละ 69 มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบ 3 ฤดู และแบ่งหมู่บ้านตามลักษณะภูมิประเทศที่มีถนนมิตรภาพเป็นตัวแบ่ง โดยที่แบ่งออกเป็น 2 โซน คือ โซน A คือ หมู่บ้านที่อยู่ทางทิศเหนือของถนนมิตรภาพ โดยหมู่บ้านที่อยู่บริเวณนี้ได้แก่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 บ้านมะเกลือเก่า และหมู่ที่ 3 บ้านไรโคกสูง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยมีลำน้ำลำตะคองไหลผ่านและมีคลองส่งน้ำชลประทาน ประชากรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงไม่ประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ สภาพชุมชนมีความแออัด ถนนในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน เป็นถนนลาดยางทั้งหมดไม่ประสบปัญหาในเรื่อง

การเดินทาง แต่ประสบกับปัญหาในเรื่องของการประสบอุบัติเหตุบนท้องถนน และโซน B คือ หมู่บ้านที่อยู่ทางทิศใต้ของถนนมิตรภาพ โดยหมู่บ้านที่อยู่บริเวณนี้ได้แก่ หมู่ที่ 4 ถึง หมู่ที่ 20 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาขนาดเล็ก โดยมีเขาสามสิบส่างและเขาเขียวในอยู่พื้นที่ และแต่ละหมู่บ้านมีความห่างไกลกันมาก ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรังและดินทราย เมื่อมีฝนตกหนักถนนจะถูกตัดขาดและสภาพถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ฤดูแล้งจะเกิดปัญหาฝุ่นจากถนน และปัญหาในเรื่องของการเดินทางเป็นอย่างมาก ในด้านสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่มีรูปแบบวิถีชีวิตแบบชนบท เป็นลักษณะชุมชนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ส่วนอาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทำไร่มีนสำปะหลัง ข้าวโพด และอ้อย รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคนม โคเนื้อ นกกระเจอกเทศ เป็นต้น และมีการรวมกลุ่มผลิตและจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในหมู่ที่ 5 บ้านหนองม่วง กลุ่มลูกประคบสมุนไพร (องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า, 2558) โดยจะเห็นว่าในพื้นที่โซน B มีลักษณะภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นที่ภูเขาขนาดเล็ก มีพื้นที่ของเขาสสามสิบส่างและเขาเขียวที่มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ วิถีชีวิตของคนชุมชนยังคงมีรูปแบบดั้งเดิมและยังคงอาศัยพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต จึงมีกลุ่มบุคคลในพื้นที่รวมกลุ่มกันตั้งเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนเขาสสามสิบส่างและเขาเขียวที่มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าจากปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การระวางและป้องกันไฟป่า ป้องกันไม่ให้มีการลักลอบตัดไม้ ควบคุมดูแลการบุกรุกพื้นที่ป่าสาธารณะ เป็นต้น เขาสสามสิบส่างและเขาเขียวแห่งนี้อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและที่ได้รับจัดตั้งเป็นป่าชุมชนโดยกรมป่าไม้ในปี พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นสะท้อนคุณค่าของป่าแห่งนี้ต่อคนในชุมชนได้อย่างชัดเจนและเป็นที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่ายังมีส่วนในการส่งเสริมในการดูแลสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์พื้นที่ป่า ทั้งในการร่วมจัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าที่โดนทำลาย การทำฝายชะลอน้ำ สร้างศาลาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรสำหรับชุมชน เป็นต้น และมีแนวคิดที่จะพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนเขาสสามสิบส่างและเขาเขียวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรต่อไป

4.1.2 แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชุมชนเขาสสามสิบส่างและเขาเขียวป่าชุมชนเขาสสามสิบส่างและเขาเขียวเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ลักษณะเป็นภูเขาสองลูก มีหินทรายโผล่ทั่วไป มีเนื้อที่ประมาณ 7,864 ไร่ อยู่ในพื้นที่ของบ้านหนองเลาใหญ่ หมู่ที่ 11 และบ้านคำไฮ หมู่ที่ 15 ที่อยู่ทางทิศใต้ของถนนมิตรภาพ (รูปที่ 1) เขาสสามสิบส่างและเขาเขียวจะอยู่ระหว่างถนนทางหลวงชนบท นม.1056 ซึ่งเป็นถนนลาดยางที่ใช้เป็นเส้นทางสำหรับเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลในด้านลักษณะทางธรณีวิทยาของเขาสสามสิบส่างเป็นพื้นที่สันเขาหินทรายหมวดหินภูพานมีทางขึ้นไปทางด้านลาดตามแนวเท จากสันเขามองลงไปด้านผาชันเห็นที่ราบกว้าง ด้านใต้เป็นแนวเทือกเขาหินทรายหมวดหินพระวิหาร ด้านเหนือเป็นแนวเทือกเขาหินทรายหมวดหินภูพานใต้พื้นที่ราบระหว่างเทือกเขาทั้งสองจึงเป็นหมวดหินเสาขัว ทำให้เห็นลักษณะภูมิประเทศแบบเขาอีโต้และการลำดับชั้นหินได้อย่างชัดเจน บนพื้นที่ยอดเขาพบหลุมกุ่มลักษณะหรือหลุมรูปหม้อมากมายหลายร้อยหลุม แต่หลุมที่มีขนาดใหญ่มีประมาณ 30 หลุม ส่วนหลุมอื่น ๆ เป็นหลุมตื้น ๆ เกิดจากน้ำหลากในช่วงฝนตกที่ไหลลดเคี้ยวไปมาเกิดการไหลวนและมีเศษกรวดไหลวนตามไปด้วยเกิดการกร่อนจนเป็นหลุมลึกลงไป ผังตรงข้ามเป็นที่ตั้งของเขายิวมะเกลือเก่า เป็นพื้นที่สันหินทรายหมวดหินภูพาน ที่มีทางขึ้นทางด้านลาดตามแนวเท จากสันเขามองลงไปด้านผาชันเห็นเป็นที่ราบกว้าง ด้านใต้เป็นแนวเทือกเขาหินทรายหมวดหินพระวิหาร ด้านเหนือเป็นแนวเทือกเขาหินทรายหมวดหินภูพาน ใต้พื้นที่ราบระหว่างเทือกเขาทั้งสองจึงเป็นหมวดหินเสาขัว ทำให้เห็นลักษณะภูมิประเทศแบบเขาอีโต้และการลำดับชั้นหินได้อย่างชัดเจน (อุทยานธรณีโคราช, 2560) เขาสสามสิบส่างนั้นยังเปรียบได้ว่าเป็น แกรนแคนยอนโคราช เพราะความมหัศจรรย์ตามธรรมชาติที่แปลกตาที่มีลานหินขนาดใหญ่บนยอดเขาสสามสิบส่าง และมีหลุมเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่เล็กจำนวนมากนับเป็นสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติและสวยงาม เป็นภาพศิลปะตามแต่จินตนาการ อีกทั้งยังมีมุมมองที่สวยงามจากหน้าผาของเขาสสามสิบส่างที่มองเห็นทัศนียภาพที่เป็นธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมของพื้นที่ และเขาเขียว หรือ ภูกระดึงโคราช เป็นผืนป่าที่มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติและมีความงดงามของป่า เป็นภูเขาสูงปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณ มีป่าพุ่มพันธุ์ไม้หายากขึ้นอยู่จำนวนมาก บนยอดเขามีหน้าผาหินหลายแห่งที่เป็นจุดชมวิว สามารถมองเห็นภูมิทัศน์แบบ

พานอรามาไกลถึงอำเภอปักธงชัย และยังมีเข่งอนหินทอดยาวไปกลางอากาศดูคล้ายกับภูกระดึงนับว่ามีความน่าสนใจอย่างมาก (ดวงตา พิมพ์ศิริ, ชนินทร์ อัยวรรณ และปวีณา บัวแก้ว, 2558)

รูปที่ 1 แผนที่แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและเขาเขี้ยว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน

ที่มา: ดัดแปลงจากองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า (2557)

4.2 ศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว และความต้อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ในการศึกษาคั้งนี้การวิเคราะห์ศักยภาพและสภาพปัญหาของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและเขาเขี้ยว รวมถึงความต้องการของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรลงพื้นที่สำรวจ และการจัดสนทนากลุ่มย่อย โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.2.1 ศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและเขาเขี้ยว

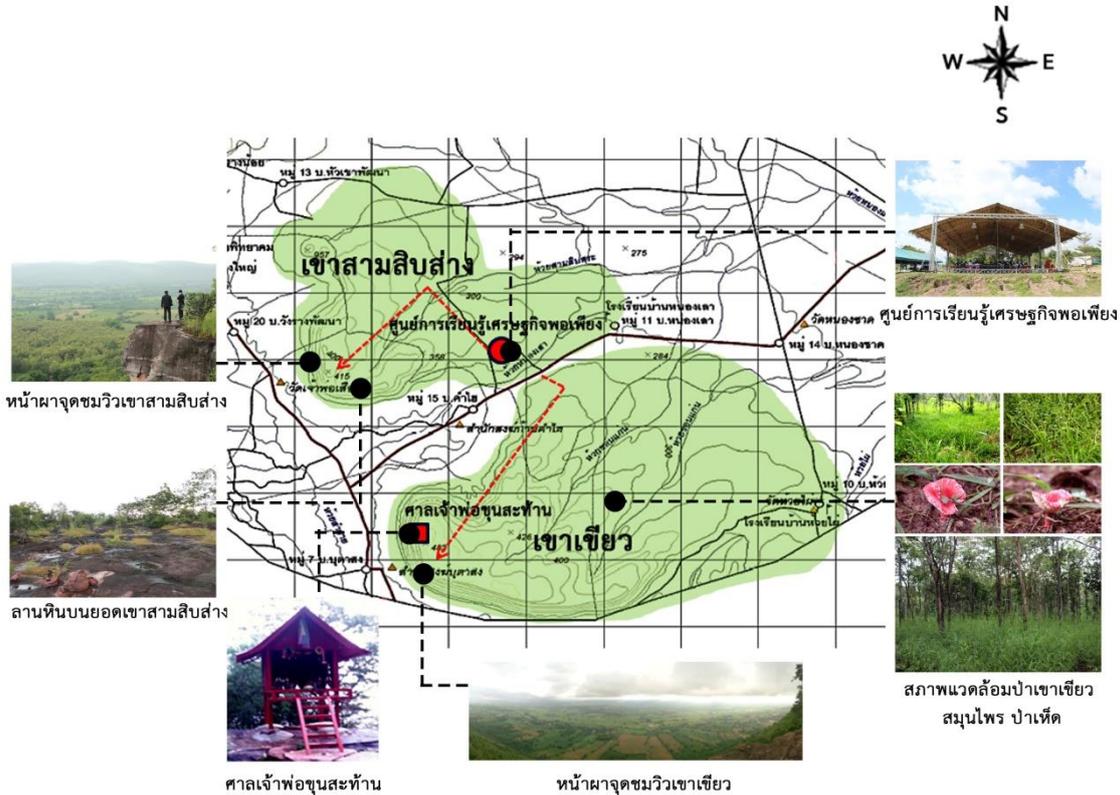
ป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและเขาเขียวเป็นแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญของพื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์หาค่าศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึง การเดินทางจากถนนเส้นหลัก คือ ถนนมิตรภาพ (ทางหลวงหมายเลข 2) ไปทางทิศใต้ใช้เส้นทางไปเขาสามสืบสร้าง โดยข้ามถนนทางหลวงหมายเลข 24 ที่สามารถไปอำเภอปักธงชัย เพื่อเข้าสู่ถนนทางหลวงชนบท นม.1021 และเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนทางหลวงชนบท นม.1056 ไปจนถึงเขาสามสืบสร้างและเขาเขียว ลักษณะถนนเป็นถนนลาดยางขนาด 2 ช่องทาง มีสภาพถนนค่อนข้างดี มีระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 20 นาที แต่เป็นเพียงการเข้าถึงเชิงเขาเท่านั้นหากขึ้นต่อไปยังยอดเขาซึ่งเป็นจุดชมวิวเขาสามสืบสร้างต้องใช้เวลาอีกประมาณ 30 นาที และหากขึ้นเขาเขียวจนถึงยอดเขาต้องใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งเส้นทางที่ขึ้นเขาทั้งสองแห่งนั้นยังไม่สะดวกสบายนัก เส้นทางขึ้นเขาสามสืบสร้างจะเป็นถนนหินคลุกบดอัดแน่นและต่อไปเป็นถนนดินตามลักษณะสภาพของภูมิประเทศของเขา ส่วนการขึ้นเขาเขียวต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อหรือรถที่มีกำลังในการขับขึ้นเขาได้ เนื่องจากสภาพเส้นทางเป็นทางดินตามลักษณะสภาพของภูมิประเทศที่มีความลาดชันมากกว่าเขาสามสืบสร้าง และต้องมีคนที่ชำนาญพื้นที่พาขึ้นเขา อีกทั้งในการขึ้นเขานั้นยังสามารถเดินเท้าขึ้นเขาได้ เพราะชาวบ้านในพื้นที่ได้เดินเท้าขึ้นเขาเพื่อขึ้นเขามาหาของป่าที่มีความหลากหลาย เช่น เห็ด สมุนไพร ผัก และหน่อไม้ เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้เป็นเส้นทางในการสำรวจเรียนรู้พืชพรรณไม้ต่าง ๆ ได้ส่วนป้ายบอกทางมีเพียงป้ายบอกทางมายังเขาสามสืบสร้างเท่านั้น และสามารถมองเห็นได้ชัดเจน แต่ไม่พบว่าป้ายบอกทางมาเขาเขียว สงสัยอาจส่งผลให้คนนอกพื้นที่ไม่รู้เส้นทางมายังเขาเขียว

2) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและเขาเขียว มีสภาพแวดล้อมเป็นป่าเบญจพรรณที่มีความสมบูรณ์ บริเวณโดยรอบที่อยู่นอกพื้นที่เขตป่าชุมชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เช่น ปลูกมันสำปะหลัง เลี้ยงโค เป็นต้น พื้นที่เขาสามสืบสร้างในบริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ อบต. มะเกลือเก่า ซึ่งเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของคนในชุมชนและกลุ่มบุคคลภายนอก และมีพื้นที่บางส่วนที่ถูกชาวบ้านบุกรุกเข้ามาปลูกมันสำปะหลัง บนยอดเขาเป็นพื้นที่ราบมีพื้นที่ที่น่าสนใจ คือ พื้นที่ลานหินขนาดใหญ่ที่มีหลุมแอ่งน้ำวางกลมกลิ้งลงไปในพื้นที่จำนวนมาก มีขนาดของหลุมทั้งใหญ่และเล็กหลายขนาดนับว่ามีความน่าสนใจอย่างยิ่งและส่วนที่เป็นชะง่อนหินยื่นออกไปจากหน้าผากก็เป็นจุดชมวิวที่สวยงาม และในส่วนพื้นที่เขาเขียวมีสภาพแวดล้อมเป็นป่าเบญจพรรณที่มีความอุดมสมบูรณ์ตั้งแต่เชิงเขาจนถึงยอดเขา มีความหลากหลายของพืชพรรณทั้งพืชผัก ผลไม้ป่า รวมถึงสมุนไพรต่าง ๆ ในบางพื้นที่เป็นป่าปลูกที่เป็นการปลูกทดแทนในพื้นที่ที่ถูกบุกรุกจากชาวบ้านและคนนอกพื้นที่ บนพื้นที่ยอดเขาพบว่ามีชะง่อนหินยื่นออกจากหน้าผากเป็นจุดที่สามารถชมวิวพื้นที่ที่อยู่โดยรอบได้ ซึ่งเป็นพื้นที่แนวเขตติดต่อระหว่างตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนินและอำเภอบักรงชัยที่มีบรรยากาศที่สวยงาม บนยอดเขายังมีศาลเจ้าพ่อขุนสะท้านที่ชาวบ้านในพื้นที่ให้ความเคารพ และทำพิธีไหว้เป็นประจำทุกปี อีกทั้งยังมีจุดน้ำผุดที่ในอดีตชาวบ้านที่นำสัตว์มาเลี้ยงบนเขาใช้ดื่มกินได้ จึงเห็นได้ว่าในพื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและ เขาเขียวมีความหลากหลายในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีความน่าสนใจ และสามารถแสดงให้เห็นตำแหน่งของสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญของป่าชุมชนเขาสามสืบสร้างและเขาเขียวได้ (รูปที่ 2)

3) ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เขาสามสืบสร้างและเขาเขียวเป็นพื้นที่ป่าสงวนที่ทางกรมป่าไม้ได้กำหนดให้เป็นป่าชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์และร่วมช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ โดยคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพรที่สำคัญของพื้นที่ รวมถึงพื้นที่ป่าชุมชนแห่งนี้ยังได้เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องด้วยในพื้นที่ป่ายังคงมีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ จึงนับได้ว่าแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งสองแห่งของตำบลมะเกลือเก่ามีคุณค่าทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้

4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ทางทิศใต้ของถนนมิตรภาพพบว่า มีที่พักอยู่ระหว่างเส้นทางไปยังเขาสามลิส้างและเขาเขียวจำนวน 1 แห่ง ร้านจำหน่ายสินค้าโอท็อปชุมชน จำนวน 1 ร้าน และมีร้านอาหารและเครื่องดื่มจำนวน 4 ร้าน ส่วนในพื้นที่เขาสามลิส้างมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ซึ่งประกอบด้วย อาคารศาลาอเนกประสงค์ 1 อาคาร ห้องน้ำชาย 4 ห้อง ห้องน้ำหญิง 4 ห้อง และถังเก็บน้ำ ค.ส.ล. ทรงกลมสูงประมาณ 3.50 เมตร จำนวน 3 ถัง ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกลักษณะโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ใช้น้ำประปาจากระบบประปาชุมชนและใช้ไฟฟ้าจากไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

รูปที่ 2 ตำแหน่งของสถานที่สำคัญของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียว
ที่มา: ดัดแปลงจากองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า (2557)

5) ด้านการตอบรับของคนในชุมชน ส่วนของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีความต้องการในการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในส่วนในพื้นที่เขาสามลิส้างและเขาเขียวได้มีการจัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวลงในนิตยสาร และต้องการพัฒนาพื้นที่แต่ยังไม่มีความชัดเจน สำหรับในส่วนชุมชนได้มีการรวมกลุ่มชาวบ้านอาสาดูแลป่า และเป็นผู้ที่ทำหน้าที่พาคณะที่ต้องการขึ้นเขาไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ศึกษาความหลากหลายของธรรมชาติ กิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำ เป็นต้น

4.2.2 สภาพปัญหาแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียว

การวิเคราะห์สภาพปัญหาของพื้นที่แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ได้จากข้อมูลการลงพื้นที่สำรวจลักษณะทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งประเด็นปัญหาที่พบจะนำมาสู่การวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาคุณภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวต่อไป

1) ด้านเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ทางทิศใต้ถนนมิตรภาพไม่มีรถโดยสารให้บริการในพื้นที่ ต้องใช้รถส่วนตัว หรือเช่ารถแท็กซี่ในการเดินทางมายังป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียว ในด้านเส้นทางจะพบว่าทางขึ้นเขาทั้งสองแห่งยังไม่สะดวกนักเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาสูงและยังเป็นป่าที่มีต้นไม้จำนวนมาก จึงจำเป็นต้องใช้รถที่มีกำลังขับเคลื่อนสูงเพื่อขับขึ้นเขา และใช้เวลานานในการขึ้นเขา รวมถึงการขึ้นเขาต้องติดต่อกับผู้

ชำนาญเส้นทางพาขึ้นเขา เพราะเส้นทางขึ้นเขายังไม่มีการพัฒนาให้เหมาะสมต่อการสัญจรของนักท่องเที่ยว และผู้ที่ต้องการเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของธรรมชาติในป่า ส่วนป้ายยังขาดป้ายบอกทางเขาเขียว

2) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสว่างและเขาเขียว มีการบุกรุกเข้ามาในพื้นที่ป่า โดยการแผ้วถางป่าเพื่อทำพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังและทำเป็นพื้นที่การเกษตรอย่างไม่เหมาะสม ส่งผลเสียในเชิงระบบนิเวศของป่าส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และพืชพรรณต่าง ๆ ในพื้นที่ถูกตัดทำลายทิ้ง รวมถึงมีการบุกรุกป่าเข้ามาเพื่อตัดไม้ ซึ่งผิดกฎหมายและทำลายระบบนิเวศของป่า แต่ในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอาสาดูแลป่า คอยดูแลป้องกันไม่ให้มีการบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่า และเฝ้าระวังป้องกันไฟป่า

3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาทำกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 2 พื้นที่ คือ พื้นที่เขาสามสืบสว่างมีสิ่งอำนวยความสะดวก ห้องน้ำ และอาบน้ำ ส่วนครัว สำหรับรองรับกลุ่มผู้มาทำกิจกรรมในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และในส่วนบริการนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ส่วนพักผ่อน จุดบริการรถนำเที่ยว และไม่มีป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และพื้นที่เขาเขียว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกปัจจุบันจะใช้ในพื้นที่ยุทธศาสตร์เขาสามสืบสว่างเป็นหลัก แต่สิ่งจำเป็นเพื่อรองรับผู้เข้ามาเรียนรู้และทำกิจกรรมบนเขาเขียว ได้แก่ ป้ายแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และจุดชมวิวกว้าง เป็นต้น

4) ด้านการตอบรับของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้การร่วมมือในการดูแลรักษาพื้นที่ทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญ และให้ความร่วมมือกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เข้ามาจัดกิจกรรมในพื้นที่เขาสามสืบสว่างและเขาเขียว แต่จะมีเพียงบางกลุ่มยังขาดการให้ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเพราะไม่เห็นประโยชน์จากการเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

4.2.3 ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาสภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวป่าชุมชนเขาสามสืบสว่างและเขาเขียว

การกำหนดความต้องการในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้สะท้อนมาจากข้อมูลศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว และลักษณะสภาพปัญหาที่พบของพื้นที่ รวมถึงได้นำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาเป็นกรอบในกระบวนการเก็บข้อมูลความคิดเห็นด้านความต้องการพัฒนาพื้นที่แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ความต้องการจึงสะท้อนออกมาสอดคล้องกับประเด็นปัญหาของพื้นที่ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายละเอียดความต้องการพัฒนาแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวดังนี้ พื้นที่เขาสามสืบสว่างในบริเวณพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว จึงมีความต้องการในการจัดเตรียมสิ่งรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาทำกิจกรรม ได้แก่ ที่พักแรม ห้องน้ำและอาบน้ำ ส่วนครัว สำหรับรองรับกลุ่มผู้มาทำกิจกรรมในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และส่วนบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ส่วนพักผ่อน จุดบริการรถนำเที่ยว จุดชมวิวกว้าง และป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และสำหรับในพื้นที่เขาเขียวนั้นไม่เหมาะที่จะทำการปลูกสร้างอาคาร จึงต้องการเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นที่เขาเขียว ได้แก่ ป้ายแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และจุดชมวิวกว้าง รวมถึงพัฒนาพื้นที่ศาลเจ้าพ่อขุนสะท้าน อีกทั้งในการพัฒนาสภาพแวดล้อมควรมีความเหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมและไม่ทำลายคุณค่าของธรรมชาติ

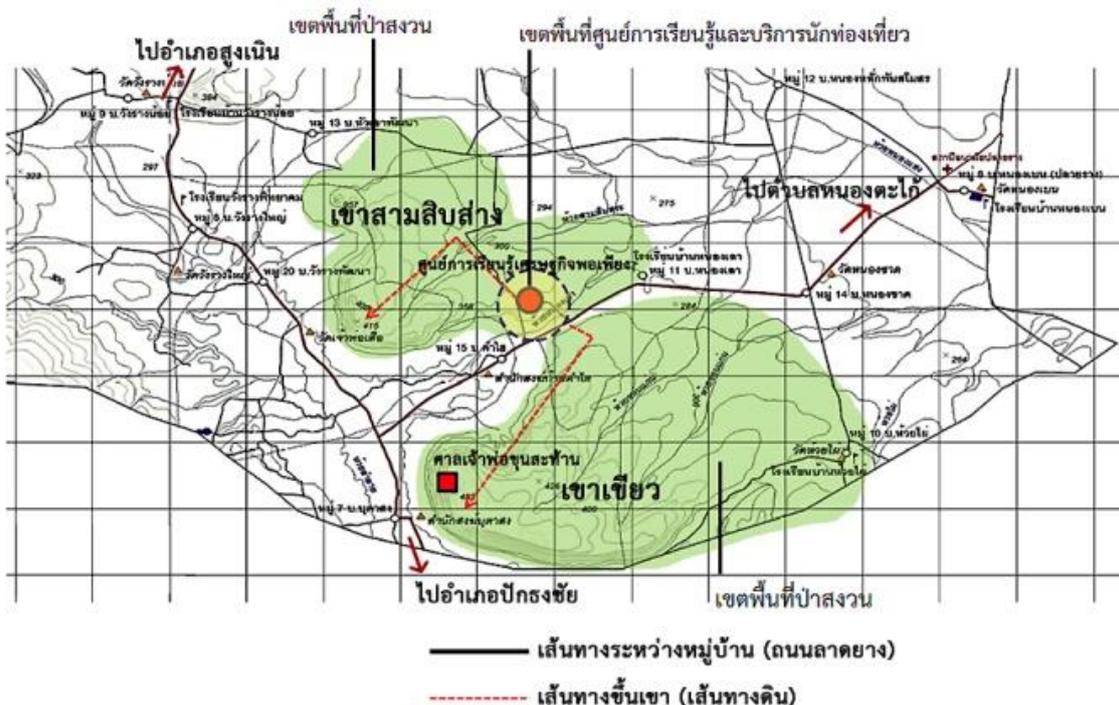
4.3 แนวทางการพัฒนาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสว่างและเขาเขียว

4.3.1 กระบวนการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า

กระบวนการในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้อาศัยขั้นตอนการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวได้ดังนี้

1) การแบ่งพื้นที่ในแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว จะเป็นการควบคุมกิจกรรมพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยพื้นที่แหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนที่ต้องควบคุมการใช้พื้นที่ สามารถกำหนดลักษณะพื้นที่ได้เป็น 2 พื้นที่ (รูปที่ 3) คือ 1) เขตพื้นที่ป่าสงวน เป็นพื้นที่ในเขตของป่าชุมชนเขาสามลิบสว่างกับเขาเขียวที่ยังมีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ 2) เขตพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้และบริการนักท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเขาสามลิบสว่างบริเวณเชิงเขาและเป็นเส้นทางขึ้นเขา อีกทั้งเป็นพื้นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ที่กลุ่มบุคคลจากภายนอกสามารถเข้ามาขอใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าและใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ และอยู่ไม่ไกลมากนักจากเขาเขียว พื้นที่ส่วนนี้จึงมีความเหมาะสมในการกำหนดให้เป็นพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2) การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ทรัพยากรท่องเที่ยว ได้มีการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และตามความต้องการของชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกพื้นที่เขาสามลิบสว่าง ได้แก่ ที่พักแรม ห้องน้ำและอาบน้ำ ส่วนครัว สำหรับรองรับกลุ่มผู้ที่มาทำกิจกรรมในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และในส่วนบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ส่วนพักผ่อน จุดบริการรถนำเที่ยว จุดชมวิวิวา และป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ส่วนที่สองพื้นที่เขาเขียว ได้แก่ ป้ายแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และจุดชมวิวิวา

รูปที่ 3 การแบ่งพื้นที่ในแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามลิบสว่างและเขาเขียว
ที่มา: ดัดแปลงจากองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า (2557)

3) การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเสริมในแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการสร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ คือ กิจกรรมเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ การชมวิวกาศนิยภาพจากหน้าผา เป็นต้น อีกทั้งในพื้นที่ยังมี

กิจกรรมที่จัดอยู่อย่างสม่ำเสมอ คือ การปลูกป่าและการทำฝายชะลอน้ำ ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติได้

4) การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้สามารถรองรับสามารถรองรับกลุ่มบุคคลที่มาทำกิจกรรมสูงสุดได้ประมาณ 200 คน แต่สิ่งอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เช่น ที่พักแรม ห้องน้ำ ห้องอาบน้ำ เป็นต้น ยังไม่เพียงพอต่อผู้มาทำกิจกรรมในพื้นที่ จึงต้องจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาทำกิจกรรมให้เพียงพอ และนับว่าเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

5) การตระหนักถึงผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพื้นที่ป่าสงวน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนหนึ่งที่สามารถป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ คือ การควบคุมพื้นที่กิจกรรมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติ และชุมชนในพื้นที่ อีกทั้งยังต้องมีระบบการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนักท่องเที่ยว เช่น การทิ้งขยะและการกำจัดขยะ เป็นต้น รวมถึงต้องมีมาตรการควบคุมในด้านต่าง ๆ ซึ่งพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ที่กำหนดให้เป็นพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นสามารถเข้าถึงได้สะดวกจึงสามารถควบคุมและจัดการปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าจุดอื่นที่เป็นพื้นที่ป่า

6) การจัดทำมีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการรู้ เป็นการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยว โดยในการกำหนดประเด็นในการพัฒนาในส่วนนี้ คือ การจัดทำจุดบริการข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยว ข้อมูลแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ที่น่าสนใจ เช่น วัตถุประสงค์ในพื้นที่ที่ควรไปสักการะ เป็นต้น

7) ส่งเสริมให้มีการนำผลการศึกษาไปสู่การดำเนินงานต่อไป ซึ่งผลจากการศึกษาหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำนโยบายและแผนการดำเนินงานต่อไป

4.3.2 แนวทางการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า

การศึกษาครั้งนี้เป็นการเสนอแนวทางการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลมะเกลือเก่า ในพื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาทำกิจกรรม เป็นการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกควบคู่กับการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อม ที่จะให้ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของธรรมชาติให้น้อยที่สุด โดยคำนึงถึงการดำเนินการตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

1) ดำเนินการภายใต้ความสามารถของชุมชน ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยวเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางธรรมชาติที่ชุมชนสามารถพึ่งพาและใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจากป่าได้ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติที่มีทัศนียภาพที่สวยงามและจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่า ส่วนชาวบ้านในชุมชนให้ความสำคัญและช่วยกันการดูแลรักษาป่าที่เห็นได้จากการตั้งกลุ่มดูแลป่าชุมชน รวมถึงหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติของป่าและมีแนวคิดในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแห่งใหม่ของพื้นที่ จึงเห็นได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความพร้อมในการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในการพัฒนายังจะเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการดึงดูดและรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจอีกทางหนึ่ง

2) ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน พื้นที่ป่าชุมชนเขาสามสืบสังและเขาเขี้ยวเป็นพื้นที่ที่ทุกคนในชุมชนรู้สึกได้ถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่และสามารถใช้ประโยชน์ได้ จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งในภาครัฐ และชุมชนผู้ที่อยู่ในพื้นที่เพื่อการดูแลรักษาป่าและการบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ รวมถึงการกำหนดความต้องการในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3) ได้รับความรู้ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค ในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีจุดมุ่งเน้นที่สำคัญอยู่สิ่งหนึ่ง คือ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้นจากธุรกิจ

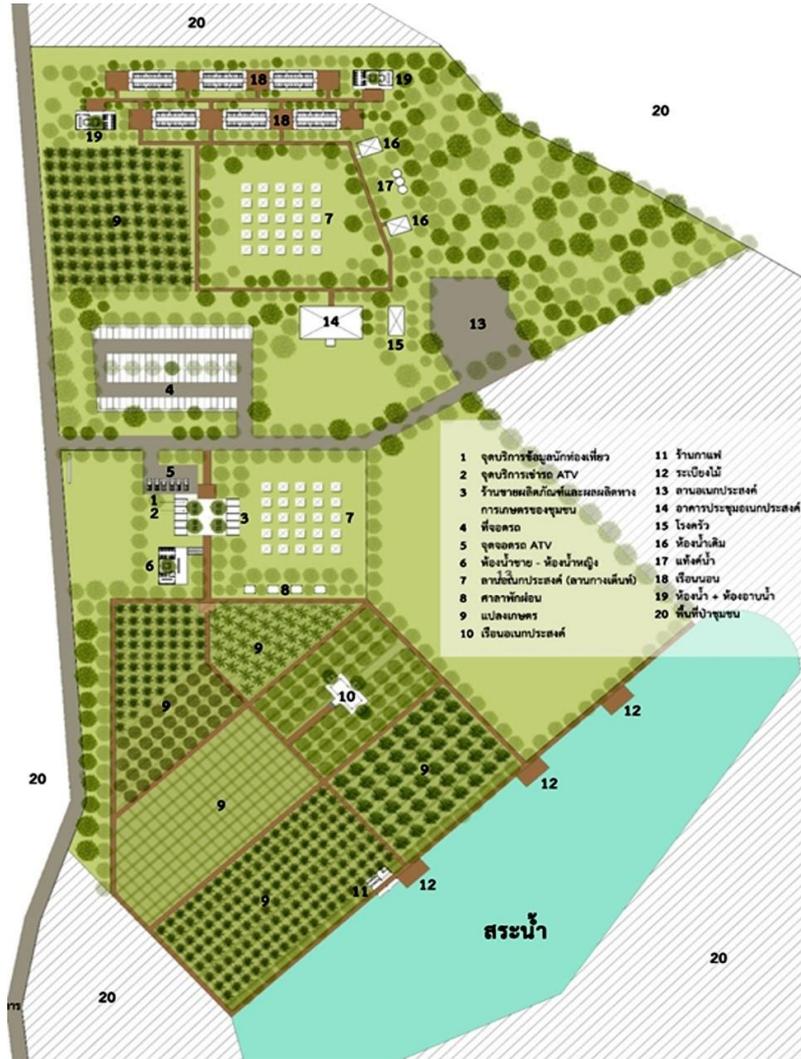
การท่องเที่ยว ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์และธุรกิจบริการของชุมชนให้เกิดการจำหน่ายและสร้างรายได้กลับคืนมาสู่คนในชุมชน ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนจึงได้มีการจัดทำพื้นที่บริการนักท่องเที่ยวที่สามารถจำหน่ายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมทั้งพื้นที่บริการนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นผลดีในเชิงเศรษฐกิจของชุมชนและยังเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักอีกทางหนึ่ง

4) เป็นความปรารถนาของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว ในการเสนอแนวทางการพัฒนาสภาพแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียว ได้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง มาสู่การวิเคราะห์ประเด็นความจำเป็นในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมาจาก ข้อมูลต่าง ๆ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จนได้ประเด็นในการพัฒนาพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว รวมถึงแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นำมาสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาสภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียว ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนแรกพื้นที่เขาสามลิส้าง ได้แก่ ที่พักแรม ห้องน้ำและอาบน้ำ ส่วนครัว สำหรับรองรับกลุ่มผู้ที่มาทำกิจกรรมในพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และในส่วนบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ส่วนพักผ่อน จุดบริการรถนำเที่ยว จุดชมวิวดาและป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ส่วนที่สองพื้นที่เขาเขียว ได้แก่ ป้ายแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและจุดชมวิวดา

การวางผังบริเวณ (รูปที่ 4) ได้กำหนดวางผังบริเวณในเขตพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและส่วนบริการนักท่องเที่ยวเท่านั้น เนื่องจากในเขตพื้นที่ป่าสงวนมีขนาดใหญ่มาก การวางผังบริเวณได้กำหนดกลุ่มพื้นที่กิจกรรมออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ ส่วนแรกพื้นที่ส่วนของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จะถูกกำหนดให้อยู่ในเขตพื้นที่ทางทิศเหนือซึ่งเป็นพื้นที่เดิมของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและมีกลุ่มอาคารเดิมบางส่วนตั้งอยู่ในส่วนทางด้านทิศเหนือของอาคารประชุม (อาคารเดิม) จะมีพื้นที่ลานอเนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมกลางแจ้งและทางเดินที่นอนได้ และพื้นที่สวนเกษตรสาธิตที่จัดขึ้นมาเพื่อการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทั้งสองพื้นที่จะเป็นส่วนกันระหว่างพื้นที่อาคารที่พักแรมพร้อมห้องน้ำกับอาคารประชุม มีอาคารครัวที่มีลักษณะถาวรแทนการกางเต็นท์ในการทำอาหารรองรับกลุ่มผู้ที่มาทำกิจกรรม และจัดให้มีพื้นที่จอดรถใหม่ที่ชัดเจนใกล้กับทางเข้าศูนย์ สำหรับส่วนที่สองจะเป็นพื้นที่ในส่วนบริการนักท่องเที่ยวจะอยู่ทางทิศใต้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยในพื้นที่จะมีกลุ่มอาคารบริการนักท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบดังนี้ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ส่วนพักผ่อน และจุดบริการรถนำเที่ยว และมีการกำหนดให้มีพื้นที่สวนเกษตรสาธิตเพื่อการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวด้านแหล่งเรียนรู้ทางเกษตรสำหรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย มีการวางเส้นทางสัญจรในพื้นที่ในลักษณะการเดินเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศสวนเกษตรของพื้นที่ และมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ที่ใช้จัดกิจกรรมลอยกระทงของชุมชน โดยในพื้นที่ควรจัดให้มีบรรยากาศร่มรื่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติของพื้นที่ป่าเดิม และส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ที่เคยโดนตัดต้นไม้จากการบุกรุก

สำหรับการวางผังบริเวณได้แสดงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาจัดกิจกรรมในพื้นที่ ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ อีกทั้งในส่วนจากร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน จะเป็นพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักของดีที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยในส่วนลักษณะทางกายภาพของสิ่งก่อสร้างที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวควรต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งในด้านรูปแบบและขนาดที่ไม่ใหญ่เกินไปจนส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพ และการเลือกใช้วัสดุที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ (รูปที่ 5-6) ซึ่งจะเป็นการที่ยังคงคุณค่าให้กับทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงจะเป็นการสร้างการตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

รูปที่ 4 ผังบริเวณพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและส่วนบริการนักท่องเที่ยวที่ป่าชุมชนเขาสามสิบสง่า
ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

รูปที่ 5 ตัวอย่างทัศนียภาพอาคารเรือนนอนผู้มาทำกิจกรรมที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง (ซ้าย) ร้านอาหารและเครื่องดื่ม
ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชนและศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว (ขวา) ที่มีรูปแบบและ
การใช้วัสดุก่อสร้างให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ

ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

รูปที่ 6 ตัวอย่างทัศนียภาพบริเวณร้านขายกาแฟริมน้ำที่มีรูปแบบและการใช้วัสดุก่อสร้างให้มีความกลมกลืนกับ
ธรรมชาติ
ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

สำหรับในเขตพื้นที่ป่าสงวนการพัฒนาคุณภาพได้จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเที่ยวชมธรรมชาติ และเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว และพัฒนาสภาพแวดล้อมของพื้นที่แต่ต้องไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ โดยสิ่งอำนวยความสะดวกที่กำหนดให้มีในพื้นที่เขาสามสืบสังและเขาเขียว ได้แก่ ป้ายแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแสดงข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และจุดชมวิวมหาซึ่งมีทั้งสองพื้นที่เขา ส่วนในพื้นที่เขาเขียวยังมีสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพและทำพิธีสักการะประจำปี คือ ศาลเจ้าพ่อขุนสะท้าน (รูปที่ 7-9) ซึ่งได้มีการกำหนดให้มีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่ที่คนในชุมชนให้ความเคารพ อีกทั้งยังเป็นจุดสำหรับคนที่ได้ขึ้นเขาเขียวมารวมมาเคารพสักการะ ซึ่งนับว่าเป็นจุดหนึ่งในเส้นทางเที่ยวชมธรรมชาติที่น่าสนใจของพื้นที่อีกจุดหนึ่ง

รูปที่ 7 ตัวอย่างทัศนียภาพบริเวณจุดชมวิวมหาของเขาสามสืบสัง (ซ้าย) และบริเวณพื้นที่ลานหินเขาสามสืบสัง (ขวา)
ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

รูปที่ 8 ตัวอย่างทัศนียภาพเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ (ซ้าย) และเส้นทางระเบียงเดินศึกษาธรรมชาติ (ขวา)
ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

รูปที่ 9 ตัวอย่างบริเวณจุดชมวิวน้ำผาของเขาเขี้ยว (ซ้าย) และบริเวณศาลเจ้าพ่อขุนสะท้านบนเขาเขี้ยว (ขวา)
ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

5. การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 การอภิปรายผล และสรุปผล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ป่าชุมชนเขาสามลิบสว่างและเขาเขี้ยว ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ จะเห็นได้จากทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญบนเขาสามลิบสว่างและเขาเขี้ยว ความสมบูรณ์ของป่าเบญจพรรณและความหลากหลายของพืชพรรณ เช่น พืชสมุนไพรและกลุ่มเห็ด เป็นต้น อีกทั้งพื้นที่บริเวณแนวหน้าผาของทั้งสองเขา และลานหินเขาสามลิบสว่างที่มีความน่าสนใจในด้านทัศนียภาพ ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจและการจัดสนทนากลุ่มย่อย พบว่า ป่าชุมชนเขาสามลิบสว่างและเขาเขี้ยวมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวใน 5 ด้าน คือ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึง ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการตอบรับของคนในชุมชน ซึ่งในด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้แสดงถึงความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นปัญหาของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวจากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์และการจัดสนทนากลุ่มย่อย พบว่าในพื้นที่ยังมีปัญหาของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ใน 4 ประเด็น คือ ด้านความสะดวกสบายในการเข้าถึง ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการตอบรับของคนในชุมชน ซึ่งปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวมากที่สุด และจากข้อมูลต่าง ๆ นี้ นำมาสู่กระบวนการกำหนดความต้องการของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และสามารถกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามลิบสว่างและเขาเขี้ยว ในประเด็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาในเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งการศึกษาของกมลพร อัครมงคลสว่าง (2552) ในประเด็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และของปาณิตา แสไพศาล (2554) ในประเด็นการจัดโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นกัน และในแนวทางการพัฒนากายภาพของพื้นที่ได้กำหนดเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกพื้นที่เขาสามลิบสว่างได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาทำกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และส่วนที่สองในพื้นที่เขาเขี้ยวนั้นได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ผลจากการศึกษานี้ทำให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในพื้นที่ จึงสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของพื้นที่ต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) จากผลวิจัยในประเด็นศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียว พบว่ามีศักยภาพใน 5 ด้าน แต่ก็พบว่าในพื้นที่ยังมีปัญหาในบางด้าน ได้แก่ ด้านเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการตอบรับของชุมชน ผู้วิจัยเสนอว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่จัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น ถนนที่เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทางของแหล่งท่องเที่ยว การบุกรุกป่า เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

2) จากผลการวิจัยในด้านความต้องการของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว นำมาสู่แนวทางการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชุมชนเขาสามลิส้างและเขาเขียวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยเสนอว่าหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนควรนำไปขยายผลต่อโดยการนำเข้าไปสู่แผนนโยบายการดำเนินงานของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมและพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เขาสามลิส้างและเขาเขียวต่อไป

3) นอกจากประเด็นในการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เขาสามลิส้างและเขาเขียว ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการบริการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การจัดอบรมพัฒนาให้มีทัศนคติของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้บริการนำชมและให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาในเรื่องการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2559 และผู้วิจัยขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า ประธานป่าชุมชน ผู้นำชุมชน และตัวแทนจากชุมชน ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร อัสวมงคลสว่าง. (2552). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ชุตินา สามารถ และเกตุฉภา บุญปรากฏ. (2559). การจัดการดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนิคมพัฒนาที่ 1 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 11(1), 193-235.
- ดวงตา พิมลศิริ, ชรินทร์ อัยวรรณ และปวีณา บัวแก้ว. (บ.ก.). (2558). องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า. กรุงเทพฯ: สมาร์ท บีซีเนส โอน์.
- ดิทรพร แสงพิรุณ. (2557). ศักยภาพพื้นที่เขาแม่กระทุ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์ต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- ปาณิตา แสไพศาล. (2554). **แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาทะเลน้อย ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง**. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). **การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ศราวุฒิ ใจอดทน. (2560). **แนวทางการพัฒนากายภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา**. โสมภูมิ. 3(1), 349-363.
- ศิริจรรยา ประพศติกิจ. (2553). **การประเมินศักยภาพแหล่งเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า. (2557). **แผนพัฒนาสามปี (2558-2560)**. นครราชสีมา: องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือเก่า.
- อุทยานธรณีโคราช. (2560). **นม. 20 เขาสามสิบสาม**. เข้าถึงได้จาก: <https://www.khoratgeopark.com/kgp/index.php/th/ข้อมูลท่องเที่ยว/tourism/14-tour/50-นม-20-เขาสามสิบสาม>.